

## بزکشی



تاریخ دقیق، محل بوجود آمدن، و شخصی که به عنوان اساس گذار بازی بزکشی معرفی گردیده باشد در اسناد تاریخی به چشم نمی خورد ولی در مورد اینکه این بازی در صفحات شمال کشور بوجود آمده است و تا امروز هم از رونق و شکوه خاصی برخوردار میباشد شک و تردید وجود ندارد. بازی بزکشی که در ولایات جوزجان، فاریاب، قسمت های از سر پل و ولایت باستانی بلخ بنام « اوغلاق» نیز از آن نام میبرند ارتباط مستقیم با جنگ ها، درگیری های زمانه های کهن و تاریخ کشورما قبل از آنکه بنام افغانستان مسمی گردد داشته و از توانای و مهارت رزمنده گان و جنگاوران آن دوران در استفاده از اسب حکایت دارد. زیرا در آن زمان اسب در جنگ ها منحیث واسطه رزمی که به سرعت در وارد آوردن ضربات غافلگیرانه در خطوط مقدم مدافعه دشمن، در اجرای شبیخون ها، در تخلیه و انتقال کشته ها و زخمی ها از میدان های رزم و پیکار از اهمیت استثنای برخوردار بوده است •

در تشکیلات نظامی لشکرکشان، شاهان، و فرمان روایان آن زمان وجود قطعات سواره نظام یکی از ارکان مهم سپاه آن عصر محسوب می شد چنانچه در اردو های حتی پیش رفته ترین کشور های دنیا تا امروز ما شاهد وجود جزواتم های سواره نظام می باشیم. به خصوص در کشور های که اراضی نا هموار کوهستانی و صعب العبور دارند، استفاده از اسپ در تنش های منطوقی استعمال گسترده دارد. از اسپ من حیث وسیله باربری و حمل و نقل و به خصوص در عرصه زراعت به پیمانہ وسیع استفاده صورت می گرفت و در کشور های عقب مانده چون افغانستان با کمال تأسف این پروسه کما کان اغلباً به همان منوال عقب مانده و قرون اوسطی اش تا کنون نیز ادامه دارد. بنأ ارتباط انسانها با اسپ به خصوص در کشور ما افغانستان گذشته ای تاریخی کهن و دیرینه دارد. اسپ ها در روز های تاریخی، ملی و عنعنوی نیز یکجا با انسانها سهم داشته اند که یکی از نماد های دیرینه و پر از هیجان آن بازی بزکشی میباشد. مقدم بر همه لازم است در مورد عناصر متشکله بزکشی روشنی گذرا اندخته شود که آنها عبارت اند از :

۱\_ چاپ انداز

۲\_ اسپ بزکشی

۳\_ مالکان اسپ های بزکشی

۴\_ سآیس « تربینر» های اسپ های بزکشی

۵\_ حکم و یا ریفری

۶\_ جهر چی ویا جار چی (اعلان کننده)

۷\_ میدان بزکشی

## ۸\_ عناصر اصلی میدان بزکشی

### ۹\_ گوساله «بزغاله»

چاپ انداز : مهره اصلی و محوری و فاکتور انسانی و تعیین کننده بازی بزکشی همین چاپ انداز میباشد که در حقیقت از دو کلمه ازبیکی (چاپ) به معنی بدو و فارسی (انداز) - از مصدر انداختن، تشکیل گردیده است. چاپ اندازان معمولاً انسان های مشهور، محترم، سرشناس، قوی هیکل، زور مند، قوی پنجه و بی هراس و فوق العاده ماهر در فن اسپ سواری میباشند. علاوه از خصوصیات ذکر شده آنها مردان دلیر و عاشق حرفه و مسلک خود هستند. چاپ اندازان با معاش و امتیازات فوق العاده از جانب مالکان اسپ های بزکشی جهت استعمال اسپ های آنها برای معیاد معین استخدام میگردند. علاوه از معاش و سایر امتیازات که مالکان اسپ های بزکشی به چاپ اندازان می پردازند تمامی هدایا، جوایز و تحایفی که در میدان بزکشی از جانب برگزار کننده گان، مسولین دولتی و علاقمندان بزکشی به آنها پرداخته میشود کاملاً از آن چاپ اندازان و متعلق به آنها میباشد. او در فصل بزکشی وظیفه دارد تا اسپ های جای بند را در میدان بزکشی جهت بدست آوردن امتیاز سوار شده و انرا در جریان مسابقات بزکشی با توانایی و مهارت استعمال نماید.

باکمال تاسف با وجود اینکه سپورت بزکشی از بازی های اصیل، پر طرفدار و کهن افغانستان محسوب میشود، مسولین دولتی بخصوص ادارات مربوط به کمیته المپیک و سپورت، قلم بدستان به ویژه آنهای که به شکلی از اشکال علاقمند، دوستدار و یا هم خود سهمی و یا آشنایی با این سپورت استثنائی کشور ما داشته اند کاری در عرصه معرفی این سپورت و قهرمانان نام دار آن انجام نداده اند. من تا همین لحظ که دارم سیاه مشق چندی را در زمینه تحریر میدارم از وجود هیچ گونه اثر تحقیقی، تشویقی و یا تاریخی در باره سپورت بزکشی، قهرمانان این سپورت، منظوم چاپ اندازان مشهور و پر آوازه ای چون خان جان پهلوان، برات پهلوان، گدای پهلون، قاسم پهلوان، حسین پهلوان، صاحب نور پهلوان، تاش پهلوان، حفیظ پهلوان از ولایت بلخ و آق محمد پهلوان، توخته پهلوان، کوچیم پهلوان، ملنگ پهلوان، حکیم «عرب» پهلوان، بیک محمد پهلوان، نظر پهلوان، عبدالرسول پهلوان، رحمت پهلوان از ولایت جوزجان و سایر قهرمانان و پهلوانان سپورت بزکشی که از جانب کمیته دولتی المپیک در گذشته و یا حال به نشر رسیده باشد سراغ ندارم. (

خواننده محترم! من نام تنی چند از مشهورترین چاپ اندازان ولایات باستانی بلخ و جوزجان را که در حافظ داشتم اینجا ذکر داشتم که عده از آنها دیگر در قید حیات نیز نمی باشند. یاد شان گرامی و روح شان شاد باد. ولی کمیت این قهرمان مردان تاریخ سپورت بزکشی در کشور به هزاران میرسد که امیدوارم کمیته المپیک روزی در جهت ثبت کارنامه های آنها کاری انجام دهد.

چاپ اندازان چهره های منحصر به فرد بوده در میدانهای پرتلاطم با به نمایش گذاشتن زور نمائی، مهارت، شتارت و فدا کاری به میلیون ها انسان هموطن و همشهری شان که از داشتن نعمت برق، تلویزیون، سینما، میدانهای ورزشی ... محروم بوده اند و تا کنون در همین محرومیت به سر می برند خوشی، نشاط و شور و هیجان می آفرینند. این قهرمان مردان سزاوار تحسین، حرمت و جاویدانگی اند. امیدوارم روزی درین کشور جنگ زده شاهد باز گشایی موزیم بزرگ بنام موزیم « چاپ انداز » ویا ...باشیم.

\_ اسپ بزکشی : اسپ های بزکشی از جمله اسپ های عادی و معمولی نبوده بلکه این اسپ ها از نسل های به خصوص که طی سالهای متمادی در دوش، سرعت و جسه نسبت به سایر اسپ هامتمايز بوده اند انتخاب و تربیه می گردند. تربیه یک اسپ بزکش ۵ الی ۶ سال طول می کشد تا اسپ مورد نظر آماده بزکشی گردد. اسپ های بزکشی در فصل های بهار، تابستان و خزان تحت نظر مربی با در نظر داشت رژیم مخصوص غذای تربیه و بطور دوامدار در محل مناسب بسته میباشد که از همین سبب اسپ های بزکش را بنام اسپ جای بند ویا اسپ بسته نیز یاد می کنند و صرف در نیمه اول خزان این اسپ ها بتدریج به سیر و حرکت آغاز نموده الی آغازین روز های فصل زمستان آماده بزکشی میگرددند. پروسه انتخاب و آماده شدن یک اسپ جای بند به بزکشی از مراحل دشوار، طاقت فرسا و پیچیده گذشته، در بر گیرنده زمان طولانی و امکانات اقتصادی هنگفت میباشد. بگونه مثال مصرف یک اسپ بسته در یک سال به مراتب بالاتر از مصرف یک فامیل ۵ \_ ۶ نفری است.

این اسپ ها بنام های مختلف که از رنگ، نسل و بعضا نام مالکان شان گرفته می شود مسمی میگرددند. مثلا توروک، جیرند، مشکی، سمند، قشقه، اسپ بچه ای چهره نویس ، جیرند دولت بای، جوگینی آتی، اسپ جوگی و غیره.

مالکان اسپ های بزکشی افراد متمول، ثروتمند، زمین داران بزرگ، ملک و خوانین محلی بودند که اکثرا از نفوذ بالای قومی و محلی بر خوردار بوده با در بار و در باریان سلطنت و عمال محلی انها ارتباطاتی داشتند. این ترکیب در سال های حاکمیت جهادی تغییر کمی و کیفی یافته است. اگر در گذشته مالکان اسپ های بسته از امکانات ارثی و ملک الطوایفی برخوردار بوده اعتبار، حیثیت، نفوذ و ثروت شان معیار و محک بود امروز قوماندانان جهادی در اکثریت موارد فقط در وجود زور و زر و رعب وحشت جهاد جای مالکان تیپ سنتی و کلاسیک را به خود اختصاص داده اند. در حوزه های بزکشی که معمولا ولسوالی و یا علاقه داری ها در نظر گرفته می شوند یکتن از افراد سر شناس محل بحیث ریس بزکشی انتصاب می گردد. او مسولیت سازماندهی، زمان برگذاری، محل، امکانات مالی، تنظیم امور مهمان ومهماندار و سایر موارد مربوط را به عهده دارد. به گونه مثال ارواح شاد حاجی مقیم بای سالیان درازی سمت ریس بزکشی ولایت بلخ را داشت که سجایای مردمی، سخاوت وبزرگ منشی ایشان تا امروز ورد زبان ها است.

سایس « مربی و ترینر» متخصص تربیه و تمرین اسپ های بزکشی بوده از قرب و منزلت به خصوص نزد مالکان اسپ ها بر خوردار میباشد. جای تعجب اینست که افراد نامبرده تحصیل و آموزشی در عرصه های تربیه حیوانات، وترنری، تغذیه و ورزش نداشته و فقط داشته های عملی وتجارب شان رهنمای کار شان است .

حکم و یا ریفری از حلال و حلال نبودن گوساله (اگر گوساله توسط چاپ انداز به داخل دایره و یا جُر انداخته شود انرا حلال میگویند که درآنصورت چاپ انداز مستحق جایزه می گردد و لی اگر گوساله خارج از جُر انداخته شود حلال محسوب نمی گردد)، وجود فول ها مانند قاش، رکاب و یا ریسمان وسایر تخلفات نظارت نموده به حل مناقشات و دعاوی چاپ اندازان در جریان مسابقه می پردازد.

قاش: زمانیکه چاپ انداز گوساله را از قسمت بجول ویا بجولک در قاش زین آویزان دارد بدان قاش گفته میشود .

رکاب: زمانیکه چاپ انداز گوسله را در آشیانه رکاب و یا ریسمان رکاب آویزان کند بدان رکاب گفته میشود و همچنان بستن گوساله به ریسمان در حین انتقال به جر و یا بیرق ممنوع بوده فول محسوب می گردد. علاوه زدن سایر چاپ اندازان توسط قمچین ویا میل کردن عمدی اسپ ها با قصد ارباب ویا اسیب زدن به دیگران نیز از جمله موارد ممنوع میباشد.

جارچی: سوار کاری میباشد که جوایز، مقدار، نوعیت وشرط بدست آوردن انها را با آواز بلند و سبک وشویه کلاسیک و منحصر به فرد خودش اعلان می دارد و زمانی که چاپ اندازی گوساله را به جُر ( دایره حلال) و یا بیرق می رساند او اسم چاپ انداز، اسم اسپ واسم مالک اسپ را با عشوه ها ونخره های بخصوص صوتی و حرکی به معرفی می گیرد که در عوض از جانب چاپ انداز و مالک اسپ مورد تقدیر قرار می گیرد.

میدان های بزکشی: با وجود سابقه تاریخی و کهن بزکشی وعطش و علاقه بی پایان که باشندگان افغانستان به بازی ویا سپورت بز کشی دارند حکام و دولت ها در زمینه هیچ گونه توجهه نکرده اند. چنانچه در سراسر افغانستان هیچ میدان و یا محلی که به اثر توجه ء مقامات دولتی ایجاد گردیده باشد سراغ نمیشود. اگر مسابقات بز کشی را که در ادوار گذشته ویا در همین اواخر در غازی ستودیوم بر گذار گردیده است استثنا قرار دهیم تا امروز از دشت های نسبتا هموار ، دامنه کوه ها وتپه ها وبالاخره پهنای طبیعت منحیث میدان های بزکشی بهره گرفته می شود.

عناصر اصلی میدان بز کشی را جُر( دایره حلال ) و بیرق تشکیل میدهند. جُر در قسمت وسط سمت اصلی میدان جاییکه تماشاچیان اساسا موقعیت دارند توسط چونه ، کاه و گاهی هم با حفر کردن محل جُر بگونه دایروی نشانی میشود . قاعده خاصی در مورد قطر جُر وجود ندارد . بیرق در سمت مخالف و یا مقابل جُر با بر افراشتن پارچه بر فراز یک پایه نشانی می شود.

گوساله: گوساله ای بین ۶ ماهه الی یک ساله ذبح گردیده ملحقات داخل شکم آن تخلیه وپای های آن از قسمت زانو قطع می گردد و دوباره پوست شکم آن با هم پیوند و بخیه زده میشود. در صورت زمان کافی معمولا این گوساله ها یک شب قبل ذبح گردیده و در جای سرد و مناسب نگهداری و پوست آنرا تر مینمایند تا خوب به اصطلاح تسمه شود .

آخر اوغلاق : آخرین بار که گوساله از دایره حلال برداشته شده و بعد از دور زدن بیرق دو باره به جُر انتقال میشود بنام آخر اوغلاق یاد میشود که اهمیت آن از نظر کمیت جوایز و شهرت چاپ انداز، اسپ و مالک آن نسبت به دفعات عادی و یا قبلی به مراتب بالا میباشد . هر چاپ انداز که موفق به رسانیدن آخر اوغلاق به دایره حلال گردد لاشه باقیمانده گوساله بزکشی نیز به او تعلق می گیرد .

خونده عزیز !

این چند سطر را به گونه قدر دانی از چاپ اندازان والا همت کشور و سپورت بز کشی و همه علاقه مندان این سپورت تقدیم میدارم تا به آنعده از دوستانم که در زمستان امسال نیز به علاقه مندان شان خوشی و سرور ارزانی داشته اند از راه دور ادای احترام کرده باشم.